

folkvett.

ORGAN FÖR VETENSKAP OCH FOLKBILDNING

Folkvett är organ för Föreningen Vetenskap och Folkbildning (VoF), som har till uppgift att främja folkbildning om vetenskapens metoder och resultat. Särskilt tar föreningen som sin uppgift att i fri opinionsbildning bekämpa de felaktiga föreställningar som förekommer i frågor som kan avgöras vetenskapligt. Se vidare <www.vof.se>.

Folkvett utkommer sedan 1983 med 4 nr/år. ISSN 0283-0795.

Adress: c/o Föreningshuset Sedab AB, Virkesvägen 26,
120 30 Stockholm.

E-post: folkvett@vof.se

Prenumeration: Ingår i medlemsavgiften till VoF, 250 kr/år.

Prenumeration utan medlemskap: 250 kr/år.

Redaktörer: Sven Ove Hansson (ansvarig utgivare)

08/87 87 78, Pontus Bäckman 0733 363441, Karin Noomi Karlsson, 0760/00 39 04, Peter Olausson 0304/60 10 64 och Aija Šadurskis 0709 628603. Redaktionen bistås av en redaktionskommitté, där VoF:s styrelse ingår.

Grafisk form: Mikael Nyberg.

Skriftliga bidrag till *Folkvett* – artiklar, debattinlägg, recensioner, notiser – är alltid välkomna. Angivande av litteraturreferenser uppmuntras, däremot uppmanas till försiktighet med noter. Alla bidrag granskas av redaktionen. Eftersom VoF drivs ideellt kan skribenter inte arvoderas. Om inget annat överenskommits kan publicerat material komma att läggas ut på internet. *Folkvett* indexeras i Artikelsök.

Manusstopp för nr 3/2017: 31 augusti.

Alternativa fakta

Få uttryck har fått så omedelbar spridning som "alternativa fakta", den förklaring president Trumps rådgivare gav när presidentens pressekreterare avslöjats med en lögn. Att påstå att ett enkelt faktum (hur många som kommit för att se presidenten sväras in) lika gärna kan vara tvärtom, blev för mycket för många. Det var ett så uppenbart exempel på administrationens inställning till kunskap. Dessvärre var det inte en isolerad företeelse. President Trumps uttalanden om klimathotet, och besked om den klimatpolitik han ämnar driva, ger anledning till stor oro. Föraktet mot vetenskaplig kunskap, ofta dolt bakom det mer sympatiskt klingande "skepsis", har fått en mycket mäktig talesman.

Förakt för kunskap gör sig i dag gällande på fler platser än i Washington. Hur det kommer att bli här i Sverige återstår att se. Att vi varit relativt förskonade hittills är ingen garanti för framtiden. Inte minst den skrämselfpropaganda mot vaccinering som blossar upp då och då visar

att det finns en grogrund även här för att spela på människors rädsla.

Samtidigt syns en mobilisering för kunskap. Ett exempel är att i den svenska skoldebatten har betydelsen av att lära sig källkritik förts fram de senaste månaderna. Ett annat är den debattartikel som var införd i Dagens Nyheter den 22 april under rubriken "Viktigare än någonsin att vi förlitar oss på vetenskapen". Där argumenterade bland andra företrädare för regeringen och forskningsinstitut för att kunskapen om forskning behöver öka, och påminde om hur betydelsefull forskningen är och varit för våra liv. Artikelförfattarna passade också på att slå ett slag för March for Science, den demonstration som var planerad till samma dag som artikeln var införd.

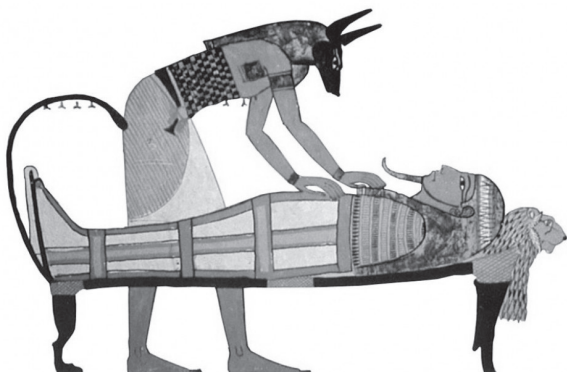
Demonstrationen måste nog beskrivas som en framgång. Den ordnades på flera hundra platser världen runt, inklusive i Washington, där president Trumps uttalanden var uppenbara måltavlor. I USA finns paraplyorganisationen March for Science, som förenar ett stort antal tunga organisationer. Men marschen var bara en början. På organisationens webbplats finns konkreta råd om vad man kan göra för att fortsätta att vara aktiv. I Stockholm marscherade cirka 2 500 enligt Dagens Nyheter. Det var den mest omfattande gräsrotsmanifestation för vetenskapen som anordnats, enligt den ideella föreningen Vetenskap & Allmänhet, som var en av trettioålet organisationer som stod bakom marschen. Det är glädjande att vi är många som vill försvara något av det viktigaste vår civilisation har.

”Det finns på internet”

*Fallstudie av asbest
i det gamla Egypten*

Gunnar Hillerdal, överläkare vid lungkliniken på
Gävle Lasarett avlivar en envis myt om mumier.

INTERNET HAR HELT förändrat vårt sätt att skaffa kunskaper. Gamla tiders uppslagsböcker har nu snarast blivit kuriosas, och Nationalencyklopedin hade den stora oturen att planeras och tryckas just som datatekniken slog igenom, och kom aldrig att i större utsträckning ersätta Nordisk Familjebok i gemene mans bokhyllor (i den mån det överhudtaget finns någon bokhylla i hemmen numera). Tyvärr har detta medfört att faktagranskning ofta inte längre förekommer – allt som trycktes i uppslagsboken kunde man tryggt lita på att det var korrekt, men detta gäller tyvärr inte på internet. Där blandas fakta med felaktigheter och tyckanden eller ibland rena lögner, och att så många ac-

Balsameringsguden i aktion.

cepterar (eller inte är medvetna om) detta är sannolikt en av de faktorer som möjliggjort de stora framgångarna för populistiska politiker de senaste åren.

Själv har jag i många år försökt ta död på en mycket seg myt, nämligen den att man i det gamla Egypten använde asbest vid balsamering av människor. Detta kan synas vara en obetydlig och ointressant sak, men den illustrerar hur rena felaktigheter kan leva kvar trots att det är mycket lätt att kontrollera fakta i en säker källa.

Asbest är ett naturligt mineral, som består av mikroskopiska fibrer som ger det en hel del intressanta egenskaper, t.ex. isolering mot hetta och ljud, stor hållbarhet m.m. Tyvärr kan asbestdamm leda till ett flertal olika sjukdomar, däribland cancer, om man andas in det. Asbest har använts av mänskligheten i flera tusen år. För mer än 4000 år sedan blandade man asbestfibrer i leran när man

tillverkade lerkrukor i södra Finland, vilket gjorde keramiken mycket mer hållbar. Romare och perser använde vävd asbest som dukar och även Karl den Store skall ha haft en bordsduk av asbest. Fördelen med en bordsduk av asbest är att den kan slängas in i en eld, allt organiskt brinner upp, och sedan duken skakats av ska den vara ren och fin igen! Mineralet var också välkänt och använt i Kina och andra östasiatiska länder, vilket bland annat Marco Polo rapporterat om. Det var alltså använt redan under antiken, och en av de största gruvorna fanns på Cypern. Denna ö var en stor exportör också av koppar, inte minst till det gamla Egypten, och det ligger då nära till hands att anta att även asbest exporterades dit – men att detta skulle ha skett finns det inga som helst arkeologiska eller andra bevis för.

Vid mitt avhandlingsskrivande om asbestrelaterade sjukdomar gick jag även igenom de historiska data som fanns och det var uppenbart att asbest inte använts i Egypten. Vid ett medicinskt möte i Kairo 2009 föreläste en egyptisk doktor om asbestbetingad cancer och började med att ”vi egyptier har stor erfarenhet av asbest som användes redan på faraonernas tid för att svepa in mumier”. Jag kunde naturligtvis inte låta bli att vid diskussionen påpeka att detta var felaktigt och fick då svaret: ”You are wrong sir! You can easily check it on the Internet!” Det var naturligtvis meningslöst att fortsätta diskussionen i detta läge men efteråt gjorde jag det som föreslogs. Resultatet var nedslående: på Google gav ett sökande med ledorden ”asbestos and pharaohs” inte mindre än 488 000 träffar på 0,44 sekunder!

Jag kunde ju inte läsa alla dessa, men en genomgång

av ungefär hundra av de första visade att de allra flesta kom från advokatkontor i USA, som var ute efter att få asbestexponerade klienter, och som alla innehöll en liten historisk översikt om asbest. Många andra var historiska översikter i andra sammanhang. De flesta hade inga referenser – men i den mån de hade det, så refererade de i stor utsträckning till varandra, och ingen referens fanns till någon någorlunda vetenskaplig källa, dvs. någon arkeologisk, historisk, eller egyptologisk. Den äldsta referensen jag lyckades hitta var från 1947 och var en medicinsk artikel om bland annat asbest med lite historia, där det i en bisats nämndes att egyptierna använt ämnet. Ett stort och viktigt undantag var Wikipedia (som ju ofta har riktiga referenser till sina påståenden) där det inte stod något om Egypten och/eller faraoner i dess utmärkta historikdel om användandet av asbest.

I detta läge tog jag kontakt med arkeologer och egyptologer, och alla dessa förnekade bestämt att asbest hade använts för något känt ändamål i Egypten, och alldeles speciellt att det skulle ha använts vid balsamering av mumier. Däremot kände de väl till att skrönor om dess användning cirkulerade i samhället.

Mumiernas egyptiska historia är lång. Själva ordet "mumie"

**Jag tog kontakt
med arkeologer
och egyptologer,
och alla dessa för-
nekade bestämt
att asbest hade
använts för något
känt ändamål i
Egypten.**

bygger på ett missförstånd: det kommer från ett gammalt persisk ord som betyder "asfalt" – eftersom bindorna med tiden kunde bli svarta och mycket hårda, trodde man att asfalt hade använts vilket (precis som i fallet asbest) är helt felaktigt. I det fördynastiska Egypten begravdes liken direkt i ökensanden, och blev då automatiskt uttorkade och hopskrumpnade; men senare begravdes man i gravkamrar eller klippgrottor, där det ju var fuktigare, och då måste särskilda metoder tillämpas för att hindra nedbrytningen av kropparna. Den första kända mumien är från 4:e dynastin omkring 2 700 f.Kr. En hel ritual med endast noggrant fastställda ingredienser utvecklades och förändrades mycket litet över årtusendena, även om det vid den romerska tiden tekniskt försämrades med sämre resultat som följd. Balsamering fortsatte även efter kristnandet av landet ända fram till den arabiska erövringen. Hjärna och inälvor avlägsnades med särskilda redskap och förvarades i urnor; resten av kroppen uttorkades med hjälp av bad i mycket stark saltlösning, och därefter sveptes kroppen i särskilda bindor bestrukna med harts. Asbest användes alltså aldrig, av religiösa skäl (det var mycket noggrant bestämt vad som fick användas) och dessutom hade det ju varit meningslöst: asbest kan skydda mot eld och vissa syror men inte i sig hindra en förruttnelseprocess.

Mitt arbete då resulterade i en poster som jag presenterade på en lungcancerkongress följande år (jag tror jag är den ende som visat en bild av en mumie på ett medicinskt cancermöte!). Jag skickade en kopia av abstractet till den egyptiska läkaren men fick aldrig någon respons. Och vid ett nytt möte nyligen dök samma gamla felaktiga påstående upp – men jag brydde mig inte om att kommentera.

Ingen asbest här.

Att dementera felaktiga uppgifter som finns på nätet är som att slåss mot väderkvarnar – man bör nog göra det men det är väldigt tröttsamt i längden. Och ofrånkomligen kan man bli klassificerad som en "Besserwisser" – något som snarast är ett skällsord. Men i dessa tider, där var och en tycks kunna stödja sina åsikter på sina egna sanningar, borde vi nog snarast istället börja hedra alla besserwissrar. Alla har rätt till egna åsikter, men ingen har rätt till egna fakta. ✍

Referenser

The Oxford History of Ancient Egypt. ED, by I.Shaw. Oxford University Press, 2000.
Nordisk Familjebok, 3:e upplagan 1931.

Bluffen som balanserar på gränsen till bedrägeri

VoF:s **Karin Noomi Karlsson** tror inte på snabba, arbetsfria inkomster.

MÄNNISKOR HAR SANNOLIKT i alla tider drömt om att hitta ett enkelt sätt att skaffa sig makt, inflytande och pengar, och gärna på ett sätt som kräver ett minimum av insatser. Marknaden svämmas därför över av olika former av MLM – Multi-level marketing eller nätverksförsäljning – där deltagarna hoppas på att kunna tjäna en rejäl hacka på hälsokostpreparat, undergörande krämer eller närings-tillskott. Alla har det gemensamt att det endast är ett fåtal deltagare i toppen som blir rika medan de allra flesta får betala dyrt för sitt engagemang.

För den som letar efter ett sätt att dra in en extra slant saknas det inte erbjudanden. Sociala medier och Internet svämmar över av förslag om att engagera sig i MLM och argumentationen är alltid densamma. Det gäller att slå till

nu, produkten säljs utan mellanhänder till förmånliga priser och givetvis kommer du att kunna styra över din tid på ett helt annat sätt så snart du har byggt upp ditt nätverk och kommit igång med försäljningen. Guld och gröna skogar utlovas, men verkligheten för den som ger sig in

i pyramidspelsbranschen är en helt annan. I slutändan står många med ett osålt varulager och måste själva köpa loss en massa produkter för att kunna uppfylla de säljkrav som har ställts på dem.

På senare år har det även dykt upp en variant av dessa pyramid-

spelsliknande organisationer. År 2006 startades Balans-ekonomi av Charlie Söderberg som många säkert känner igen som programledare för TV3:s Lyxfällan, ett program där man hjälper vanligt folk att få ordning på sin trassliga privatekonomi. Företaget erbjuder gratisseminarier om ekonomi där man erbjuds köpa kurspaket till reducerade priser. Tanken är att man, i likhet med alla andra varianter av MLM, ska få så kallade passiva inkomster, att man helt enkelt ska låta pengarna arbeta för en istället för att man ska arbeta för att få pengar. Hur detta ska gå till för de flesta vanliga löntagare är naturligtvis höljt i dunkel, såvida man inte anmäler sig till en av de många kurser som erbjuds, såklart!

GRATIS ÄR GOTT?

För något år sedan besökte jag ett av dessa gratisseminarier på Svenska Mässan i Göteborg. Många av mina vänner hade pratat om Charlies seminarier och rekommenderade

Charlie Söderberg

varmt att åtminstone gå på ett av dem för att lyssna. Jag behövde ju inte alltid vara så skeptisk till allt, sa man. Och jag är väl inte sämre än att jag kan göra avsteg från mina principer, så jag promenerade bort till Svenska Mässan för att lyssna på den smått geniförklarade föreläsaren.

Balansekonomi hade bokat en av mässans största föreläsningssalar för att

få in alla intresserade. Här brukar storheter som Christer Fuglesang beredas plats i samband med bokmässan, men nu var alltså salen till brädden full av nyfikna människor som ville lära sig allt om hur man tjänar pengar på enklast tänkbara sätt. Personkulten kring Charlie är tydlig. Många av besökarna i publiken pratar om hans tidigare insatser i Lyxfällan och luften vibrerar av förväntan när han gör entré.

DEN KARISMATISKE TALAREN TAR ORDET

Som varje god retoriker har Charlie gjort sin läxa. Han pratar om sin egen ohälsa, om hur han trodde att han skulle dö och om hur denna insikt kom att bli en vänd-

punkt i hans liv. Så snart hälsan var återvunnen bestämde han sig för att satsa på att bli ekonomiskt oberoende. Allt låter fantastiskt bra och är säkerligen trovärdigt i merparten av publikens öron, men i mina ringer det redan här en varningsklocka. Borde han inte redan vara rätt så ekonomiskt oberoende? Hur många säsonger var han egentligen programledare för Lyxfällan och hur mycket har han fått betalt för det? Det är ju ingen vanlig Svensson-kille som står här och pratar. Budskapet är klart och tydligt. Det gäller att skaffa sig passiva inkomster så att pengarna kan arbeta för dig medan du själv roar dig med annat. Som exempel på passiva inkomster nämns intäkter från sålda böcker, STIM-pengar om man är musiker och olika typer av procentuella intäkter från merförsäljning av något man har varit delaktig i. Kort sagt – sådant som de flesta människor inte har.

DEN SÅ KALLADE INVESTERINGEN

Man får förslag på att starta eget för att kunna få till de passiva inkomsterna på något sätt, men det innebär ju en hel del aktiva arbetsinsatser. Man erbjuder också möjligheten att ”investera” i Better Globe, ett företag som planterar träd i Afrika. Efter ett visst antal år är det tänkt att skogen ska avverkas och då ska

Han pratar om sin egen ohälsa, om hur han trodde att han skulle dö och om hur denna insikt kom att bli en vändpunkt i hans liv.

man enligt planen få valuta för sina pengar genom en generös återbäring.

Mot slutet av föreläsningen får vi förslaget att anmäla oss till en kick-off till reducerat pris. Det är naturligtvis genom kurser och föreläsningar till hutlösa priser som deltagarna ska göda Charlies inkomstmaskineri. Mannen är en grym säljare och han vet precis hur han ska spela på publikens känsloregister för att locka med sig nya deltagare i Balansekonomis modell.

Kontentan av det hela blir att den som inte har pengar som kan arbeta för en medan man roar sig med annat har inte mycket att hämta i Balansekonomi. Det hela liknar mest ett pyramidspel och de många vittnesmålen från deltagare i modellen är precis vad man kan vänta sig av sedvanlig MLM. För en vanlig löntagare är det helt enkelt inte realistiskt att tro att man ska kunna få fram någon större summa pengar som kan "arbeta för en".

GRANSKNING

DN Ekonomi gjorde en ingående granskning av Balansekonomi redan 2010. Man kunde då konstatera att företagets investeringar i bland annat afrikanska trädplanteringsprojekt gick back. Rejält. Trädplanteringsprojektet har kritiserats hårt från bland annat Mats Wester, placeringsexpert på Länsförsäkringar och Bengt Kriström, professor i naturresursekonomi. De menar att det är omöjligt att sia om hur mycket avkastning man skulle kunna få från trädplanteringarna och att det finns betydande risker i form av naturens nycker och politiska förändringar. Hittills har projektet mycket riktigt varierat kraftigt i lönsamhet med avseende på avkastningen för spararna.

Juridisk person	
Organisationsnummer:	556828-5331
Firmanamn:	Better Globe Vision Int AB
Säte	
Gatuadress:	STRANDBERGSGATAN 12
Postnummer:	112 51
Postort:	STOCKHOLM
Svensk näringsgrensindelning SNI	
70220	Konsultverksamhet avseende företags organisation
Verksamhetsbeskrivning	
Bolaget ska bedriva utbildningsverksamhet inom sälj och marknadsföring, handledning, event och andra relaterade verksamheter.	
Juridiska företrädare (uppgifter från Bolagsverket)	
Ordförande	Göthe, Lennart Erik
Styrelseledamot	Göthe, Lennart Erik
Styrelseledamot	Bolmesson, Jan
Styrelsesuppleant	Göthe, Pia-Mari Elisabet Martina
VD	Göthe, Lennart Erik
Huvudansvarig revisor	Ingman, Terese Eleonore
Revisor	Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB

*Samma personer verkar förekomma överallt
i alla delar av organisationen.*

En av gästföreläsarna hos Balansekonomi heter Jan Bolmesson. Jan bloggar flitigt om affärsmodellen på rikarelivtillsammans.se där han med liv och lust försvarar Better Globe som investering. Han säger själv att han har investerat lite i företaget för att sprida sina risker men när man kontrollerar bolaget på Ratsit så visar det sig att samma Bolmesson sitter i bolagsstyrelsen för Better Globe Vision Int.

Det är ju inget formellt fel i det, men varför föra sina åhörare och läsare bakom ljuset om man har rent mjöl i påsen? Affärsmodellen för Better Globe är, precis som

med Balanseekonomi, klassisk MLM och på samma sätt som alla andra företag i den sfären bygger hela idén på att man ska värva fler säljare och på så sätt ska man tjäna mer pengar ju fler personer man har under sig. Det är en metod som har använts länge, och den har aldrig fungerat annat än för det lyckliga fåtal som befinner sig i toppen på säljpyramiden.

Charlie har gett ut boken *Ett rikare liv* tillsammans med Lennart Göthe som också är med i Better Globe som VD. Alla inblandade i Balanseekonomis verksamhet verkar ha stark anknytning till varandra och då blir det till slut lite klenk med trovärdigheten i det man förespråkar.

Det hade varit intressant att få någon helt extern person att granska verksamheten och redogöra för dess eventuella för- och nackdelar, men trots flitigt sökande på nätet lyckas jag bara hitta förespråkare som har en mer eller mindre direkt koppling till själva verksamheten. Det om något är ett varningstecken.

SLUTSATSEN

Efter föreläsningen erbjuds alla som önskar att få tala med någon av Charlies många adepter för att få koll på hur man ska få snurr på sin egen ekonomi. Leende människor som vittnar om hur Charlies metod har gjort dem ekonomiskt oberoende (eller nästintill) samlar stora grupper av intresserade människor runt omkring sig. Självklart får deltagarna i seminariet inte prata med Charlie själv, det är han alldeles för upptagen för.

Jag väljer att lämna lokalen utan att delta i något sådant samtal. Jag känner att jag har hört nog för att veta att det här inte är något för mig och konstaterar torrt att det nog

är sundast att behålla sin skeptiska inställning till den här typen av verksamhet. Visst bjöd föreläsningen på glada skratt och en hel del igenkänning i beskrivningarna, men den är sannolikt ingen väg till ekonomiskt oberoende för folket i publiken. Pengarna känns säkrare i madrassen än på Charlies bankkonto. ✍

När en dålig Facebookstatus blir tidningsartikel

Jacob Gudiol hittar "en ovanligt dålig debattartikel i Aftonbladet" där socker tillskrivs en mängd obevisade egenskaper. Gudiol publicerade sitt svar på bloggen traningslara.se den 3 mars 2017. Det återges här med hans tillåtelse.

IBLAND DYKER det upp lite extra korkade artiklar i media som av någon anledning ändå får en väldigt stor spridning och den senaste veckan har allting dominerats av en ovanligt dålig debattartikel i Aftonbladet från en mamma vid namn Anna Larsson som påstår att vi måste skippa sockret om vi älskar våra barn¹.

Det är svårt att egentligen veta var jag ska börja med den här texten så jag tänker helt enkelt gå igenom den mer eller mindre rad för rad med kommentarer där det

Skippa sockret – om du älskar ditt barn

Tvåbarnsmamman Nja... måste orka stå emot

kan behövas. Själva upplägget på den här artikeln är som det mesta annat som tyvärr blir populärt eller viralt när det gäller kost. Jag gick igenom det här ingående i min artikel kring sockerfilmen och vill du veta mer precist vad jag menar så kan du läsa den på traningslara.se².

Väldigt kort så handlar det dock om att du blandar lite självklara påståenden med en del överdrifter och så kryddar du med en del lögner eller rent trams. De självklara sakerna har du med för att folk spontant ska känna att de håller med dig och det är också ett utmärkt försvar sen i fall någon kritiserar det du har skrivit. Jag kommer till exempel säkerligen få mängder av arga kommentarer från folk efter att de har sett den här texten där de undrar varför jag uppmuntrar barn till att äta socker, vilket jag självklart inte gör.

Hur du gör en storsäljande men usel dokumentär om kost.

De andra två sakerna, överdrifter och trams, finns med helt enkelt eftersom du ju vill väcka reaktioner och få spridning, och det finns inget bättre sätt att göra det på än att vara oärlig och ljuga.

INGEN HAR NÅGONSIN KALLAT KOKAIN FÖR DEN VITA DÖDEN

Den här debattartikeln öppnar upp direkt med att säga någonting som är påhittat, eller i alla fall insinuera att någonting skulle vara etablerat när det i själva verket nyss blev påhittat av skribenten. Det jag syftar på är den här raden:

DEBATT. Den vita döden.

Nej jag menar inte kokain, det är sockret vi måste kämpa emot.

Ingen använder termen ”den vita döden” när man pratar om kokain. Söker du på google så hittar du en bokrecensi-

on i DN som nämner den vita döden och kokain i samma sammanhang men utöver det så är det helt blankt.

Men är du inte intresserad av kokain sen tidigare och är rabiat mot socker så älskar du ju redan nu den här texten. Vem bryr sig om att det finns enorma skillnader mellan socker och kokain och att det är löjligt att ens jämföra de två på det här viset. Precis som det givetvis är löjligt att antyda att socker borde kallas den vita döden. Socker är inte bra för dig men det finns mycket mer i vårt samhälle som borde kallas något med döden i fall vi skulle befordra upp socker till den platsen.

Texten fortsätter sen med ett stycke om hur svårt det är som förälder att hela tiden säga nej till all skitmat som erbjuds överallt. Det här tycker jag att det är bra att det lyfts upp och det är utan tvekan ett problem. Även delen kring att man marknadsför dåliga livsmedel med hjälp av tecknade figurer från Disney är viktig att belysa. Som sagt, ingen viral artikel utan en dos av sanning.

En lite "rolig" del är dock att Anna Larsson avslutar den här delen med följande mening.

De är smarta företagen och vi föräldrar orkar inte alltid stå emot.

Jag klandrar ingen, verkligen inte.

Hon klandrar alltså ingen, förutom att rubriken då säger att du inte älskar ditt barn i fall du inte orkar stå emot. Hänger du med? Du blir alltså inte klandrad, men du älskar inte ditt barn ... Rimligt.

Texten fortsätter sen med lite vilda spekulationer:

I somras blev lillasyster nu fyra år gammal sjuk. Riktigt sjuk, inflammation i blodkärlen och vi var oroliga.

Det beror inte på sockret men tänk om hon ätit mer näringsrik mat då hade hennes immunförsvar varit starkare och hon hade kanske inte blivit sjuk?

Vi sa till varandra att storasyster antagligen aldrig skulle drabbas av något liknande för hon äter mycket bättre mat.

Det här skulle ju kunna vara sant. Det finns inga belägg alls för det men visst. Det är mycket troligare att det inte spelat någon betydande roll. Eller så kanske det som gjorde att hon inte kunde stå emot just den gången var att hon hade sovit lite sämre ett tag. Ingen vet och det är meningslöst att spekulera.

När det gäller storasysters risk så är den givetvis låg, precis som den är för alla barn. Att använda det faktum att den ena inte blir sjuk som bevis för någonting är i princip meningslöst, ren konfirmationsbias.

Sen följer en text om att hennes barn är olika. Newsflash, så är det för i princip alla med två barn. Tror du inte mig så fråga föräldrar. Du upplever att du uppfostrar dem likadant men de blir ändå olika. Sådan är naturen. Sen kan givetvis de olika situationerna när barnen växt upp ha inverkat, men där finns föräldrar som har haft precis motsatta problemet att deras första barn varit kräset och det andra ätit det mesta.

KNARKLIKNELSEN GÖR SIN NYTTA

NÄR VI INSINUERAR BEROENDE

Efter det här så kommer det en del kring att hon inser att hennes barn är sockerberoende. Hon har visserligen visat att hon inte har någon förståelse alls för beroende när hon gjorde liknelsen med knark tidigare fast här blir det lite

absurt. Tydligt så är barn beroende av socker eftersom de ber om att få äta det. Min dotter älskar nötter och kan ibland bli ganska gnällig om hon inte får det, är hon då beroende av något i nöterna? Ibland kan hon även bli ledsen om hon inte får en leksak eller bok som hon ser i affären, är hon beroende då? Givetvis inte ...

En dag frågar hon efter godis och jag säger nej. Hon blir helt förstörd och hulkgråter fram: "Det känns som om jag aldrig mer kommer få godis".

Då går hissen hela vägen upp, hon är ju sockerberoende så det bara sjunger om det och det är mitt fel!

Va fan håller vi på med!

Det här med socker och beroende är ett ganska knepigt ämne som egentligen innehåller en hel del intressanta saker och många olika aspekter. Det är ingen tvekan om att vissa människor har verkliga problem med vissa typer av livsmedel som kan påverka både deras psykiska välmående och omgivningens. Men att kalla det för sockerberoende är fel och det är ännu mer fel att likställa det med verkligt substansberoende likt det man kan utveckla till knark. Är du intresserad av att läsa mer så skrev jag nyligen ingående kring det här i artikeln "Sockerberoende – sant eller hittepå?" på Tyngre³.

**Min dotter
älskar nötter och
kan ibland bli
ganska gnällig om
hon inte får det,
är hon då
beroende av
något i nöterna?**

I just det här fallet kan vi nöja oss med att konstatera att Annas dotter tydligen blev avgiftad och fri från sitt beroende på två dagar.

Det tar två dagar, sen är hon som en annan tjej.

Det om någonting visar ju tydligt att det inte har varit något beroende från början. Annas dotter gillar socker och sötma, precis som mer eller mindre alla andra människor.

FAKTAFEL SOM INTE BORDE FÅ TRYCKAS

I EN SERIÖS TIDNING

Efter det här så kommer den delen av artikeln som gör mig mest irriterad. Anna har sett Aftonbladets roliga, men ack så dåliga, dokumentär kring socker. Vi har gått igenom den här dokumentären ingående i podcasten Tyngre Rubriker om du är intresserad⁴, men det som är intressant i just det här sammanhanget är att siffran 2,5 gånger är helt fel.

Några dagar senare ser jag på dokumentären Ditt sockersöta barn och jag får en örfil, BAAM rätt i ansiktet.

Man får se en vanlig snubbe som får gå på förskolan, göra det barnen gör och äta samma mat fast gånger 2,5. Så mycket mer förbrukar en vuxen än ett barn.

I en vecka ska han leva och äta som ett barn. En dag är de på badhuset och han får 2,5 glass som motsvarar 1 glass som barnen får.

Här ska vi vara lite snälla mot Anna eftersom det nog är lätt att bli vilseledd av den här dokumentären som Aftonbladet har på sin sida. Det man har gjort i dokumentären är att man låtit en ung vältränad man leva som ett barn med samma kost fast då efter hans energibehov.

Då han är just en ung vältränad man så är hans energiförbrukning väldigt hög jämfört med normalbefolkningen. Man räknade på att barnen gjorde av med 1 500 kcal och att hans energiförbrukning då alltså var hela 3 750 kcal, det vill säga 2,5 gånger så hög.

För en normal person är dock en mer realistisk siffra för energiförbrukning någonstans kring 2 000–2 500 kcal per dag. Alltså snarare 1,3–1,6 gånger så hög, långt ifrån den där påstådda 2,5.

Jag tycker också att portionerna som ofta redan är för stora för vuxna i vissa fall kan bli väldigt stora för barn och det är bra att det här uppmärksammas så klart, men kom ihåg det jag skrev i början kring överdrifter. När du hela tiden alltid drar för stora växlar så blir det skrämselfpropaganda istället för information.

SOCKER OCH HUMÖRET

Efter detta kommer en del kring hur socker påverkar humöret. Det första hon tar upp är hur personen i sockerdo-

kumentären i Aftonbladet har beskrivit hur hans humör varierar under dagen. De reaktionerna han tar upp där ser jag mest som trams. Vi har diskuterat det här i podden och det finns så många saker som spelar in så det är helt omöjligt att dra några slutsatser från det.

Han beskriver hur han mår, hans humörsvängningar, tröttheten.

Det där är ju lillasyster, hon är världens gladaste eller argaste. Humöret skiftar kraftigt och hon kan bryta ihop för allt möjligt.

Sen efter det så beskriver Anna mer eller mindre alla barn som finns på jorden. Är det någon förälder som inte känner igen sig i det här?

Det finns en del forskning på allt det här idag och överlag så visar inget av den forskningen på att socker har någon unik effekt på barns humör. Detta har jag skrivit ingående om i bloggposten "Socker och hyperaktiva barn – ser vi vad vi vill se?"⁵. Personligen tycker jag inte att den forskningen är det sista ordet utan som så många gånger tidigare är det "mer forskning krävs". Men det som finns redan nu är mer än tillräckligt för att säga att socker inte verkar vara något unikt och om det har en effekt så är det ingen enorm effekt.

Det som den forskningen också visar däremot är att man inte kan lita på föräldrarnas självrapporterade uppgifter. Föräldrar ser helt enkelt vad de själva vill se.

Det finns däremot idag en del forskning som visar att vad du äter faktiskt kan påverka ditt humör. Jag har skrivit om en sådan studie på Tyngre i artikeln "En vanlig västerländsk diet med högt GL kan påverka ditt humör ne-

gativt”⁶ och det har börjat komma fler och fler liknande studier. Gemensamt för dem alla är att de har förändrat hela kosten, från någonting med mycket skitmat till bättre råvaror.

VARFÖR INTE BARA VÄGA EN SOCKERBIT FÖRST?

Efter det här så kommer följande lilla guldkorn som verkligen får en att fundera ... På om Anna tänkt innan hon skrev sin text.

Vet du hur mycket socker det är i en risifrutti?

Elva sockerbitar! Elva!

Ta det gånger 2,5...

Det här är bara helt uppåt väggarna. En sockerbit väger 3,5 gram. Det innebär alltså att Anna på allvar påstår att en Risifrutti innehåller hela 38 gram socker!

Om du istället för att tro på Anna tittar upp vad en Risifrutti innehåller så finner du snabbt att det är 11–12 gram socker per 100 gram. En normal Risifrutti väger 175 gram vilket då alltså innebär 21 gram. Anna har alltså nästan dubblat mängden socker redan

där. Inte ens om du skulle ta med alla kolhydraterna som socker vilket bara fanatiska LCHFare gör så kommer du upp till 38 gram socker i en Risifrutti.

DET ÄR SKILLNAD PÅ NATURLIGT FÖREKOMMANDE OCH TILLSATT SOCKER

För att göra det hela ännu mer absurt så är det faktiskt inte allt sockret i en Risifrutti som är tillsatt. Av de där 11–12 grammen så är ungefär 4 gram från bären som finns i. Det innebär att det är 8 gram som är faktiskt tillsatt socker vilket då ger den totala mängden tillsatt socker i en Risifrutti till 14 gram. Eller om du räknar i sockerbitar, 4 stycken.

Personligen tycker jag att det är dåligt nog att en Risifrutti innehåller 8 procent tillsatt socker men istället för att bara skriva det så ljuger alltså Anna och säger att det är 22 procent tillsatt socker!

Ytterligare en grov överdrift med andra ord. För att göra det hela lite värre så multiplicerar hon med den redan överdrivna siffran 2,5 och det hela blir bara löjligt.

Det är möjligt att Anna här vill baka ihop alla typer av socker och struntar i om det är tillsatt eller inte. Det är väldigt oklart. Ger hon sina barn "den vita döden" i form av bär till exempel? Får hennes tidigare beroende barn numera smaka på ett äpple då och då? Vi vet inte. Oavsett så är alltså hennes siffror grovt överdrivna.

HENNES DOTTER BLIR MINDRE KRÄSEN MED MATEN

Texten fortsätter med att vi nu får veta att hennes dotter äter mycket bättre nu. Att hon inte är lika kräsen längre och allting är i princip mycket bättre. Det här kan mycket väl vara sant, det är ofta i princip omöjligt att motbevisa en anekdot och så är det givetvis här. Vi får tro på hennes ord.

En intressant notis som kan vara värd att göra är dock

att barn är som kinkigast med maten i just den här åldern. Det börjar när de är kanske 1,5–2 år och sen toppar det någonstans vid 4 års ålder för att sen bli bättre igen från 4–6 års ålder⁷. Hos vissa börjar det lite tidigare och hos några håller det i något år till men det är alltså ganska vanligt att de barn som varit kräsna med maten börjar bli bättre igen vid 4 års ålder.

Det här är bara en alternativ förklaring. Det finns garanterat många till. Poängen är att en mammas personliga upplevelse inte är någonting som ska användas som underlag till en debattartikel eller "åsikt" som Aftonbladet kallar det. För det säger ingenting.

FELAKTIGHETER, GROVA ÖVERDRIFTER OCH SKULDLAGGANDE

Som avslutning så slår den här Anna till med ett par påståenden som verkligen behöver kommenteras. Hon öppnar upp med den här.

Diabetes ökar lavinartat, sockersjuka hette det förr... finns en anledning till det.

Den här enkla meningen som jag tror att många stött på faktiskt då det är ett vanligt "argument" från LCHF-håll innehåller beundransvärt mycket fel på så lite text. För det första så ökar visserligen diabetes mycket globalt men i Sverige så har faktiskt antalet personer som får diabetes minskat de senaste åtta åren⁸, ytterligare en överdrift till för att skrämma upp med andra ord.

För det andra så hette det sockersjukan eftersom en obehandlad diabetes innebär att det kommer lite glukos (en sockerart) med ut i urinen. Det här användes för att

ställa diagnosen, om urinen smakade socker så hade man sockersjukan. Det gamla namnet hade alltså ingenting alls med socker i kosten att göra utan namnet kom till efter hur man ställde diagnosen. Så ja, det finns en anledning, men inte den som Anna försöker insinuera.

Sist ska också nämnas att det är väldigt slarvigt att i ett sådant här sammanhang inte skriva diabetes typ 2 istället för bara diabetes. Det finns idag inga belägg för att mängden socker i kosten påverkar en persons risk för diabetes typ 1. Många personer med diabetes typ 1 upplever ofta att de blir oskäligt utpekade eller ”uppläxade” av personer som inte vet bättre eftersom de läst texter likt den Anna nu har skrivit.

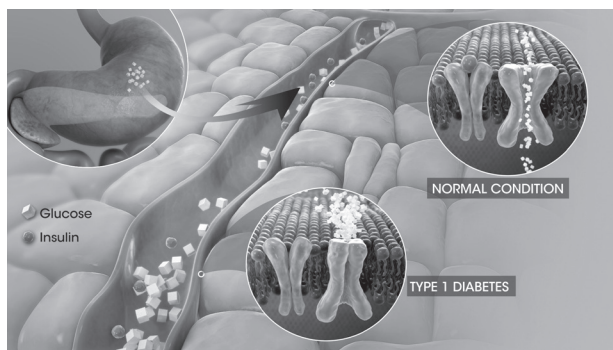
Nästa mening direkt efter den:

Visste du förresten att forskare sett att cancerceller suger åt sig socker och jäser?

Det här är också ett klassiskt påstående som du vanligtvis hittar från personer som lärt sig sina nutritionskunskaper via googleuniversitetet eller någon kass kostrådgivarutbildning på några dagar.

Det hela bottnar dock i någon typ av sanning och det är att en stor del av alla tumörer i normalfallet främst lever på glukos, alltså den typ av sockerart som vi använder som energikälla i kroppen. Det finns också studier som antyder att höga insulinnivåer kan ge ökad risk för cancer precis som övervikt ökar risken för cancer. Båda dessa saker är ju någonting som socker kan bidra till. Men det är inte nödvändigtvis så utan det handlar om doser och i kontext med övriga dieten.

Många cancerceller kan också försörja sig på både fett

Det finns inga belägg för att mycket socker i maten skulle orsaka diabetes av typ 1.

och ketoner samtidigt som det faktiskt också är så att du aldrig någonsin kommer att kunna få bort blodsockret ut ditt blod, för då dör du. Så det du kan göra är att sänka nivåerna till fastenivåer genom att ta bort kolhydraterna i kosten helt vilket rent hypotetiskt då skulle kunna sakt ner tillväxten av en cancertumör. Det är dock väldigt dåligt undersökt hos människor även om där faktiskt är lite studier på väg som ännu inte är slutförda. Det är ju också någonting som inte är särskilt specifikt för socker i sig utan gäller totala kolhydratintaget samt träning och kroppsvikt.

Det hela är komplext och du kan läsa lite mer kring ketogena dieter och cancer här⁹. När det gäller socker specifikt så finns det idag väldigt lite epidemiologi på människor som visar på en ökar risk för cancer. Epidemiologi är ju dock problematiskt här eftersom ett högt intag av socker också korrelerar med mycket annat som

högt intag av salt, tillsatta fetter, kalorier, övervikt, mindre motion och så vidare. Att isolera socker är med andra ord extremt svårt, för att inte säga omöjligt.

Det här är alltså en förenklad överdrift kring en fråga där det finns många frågetecken. En formulering i stil med "ett högt intag av socker ökar ofta flera riskfaktorer för cancer och man bör därför vara så restriktiv man kan med sitt intag av tillsatt socker" hade varit super enligt mig. Nu blir det istället bara ytterligare ett bidrag till den överdrivna alarmism som hela artikeln bidrar till.

Slutet av artikeln är ytterligare ett försök att skrämma upp alla föräldrar där ute.

Men vänta, nu ska vi inte gå till överdrift för lite lördagsgodis kan väl inte göra någon skada – eller?

För sig själv så är den här meningen inte särskilt uppseendeväckande kanske. Fast om du ser den i kontexten av alla överdrifterna ovan där den som tror på Anna nu har fått höra att:

- Du inte älskar ditt barn om du ger dem socker.
- Socker ska jämföras med knark.
- Barn blir snabbt beroende av socker.
- Barn blir gnälliga, sura och skrikiga om de inte får sin fix av socker.
- Får ökad risk för allvarliga inflammationer eftersom maten inte blir näringsrik.
- Socker göder cancer.
- Du ger ditt barn diabetes om du ger hen socker.

Ja, då blir det inte särskilt svårt att förstå vad konsekvensen av den där sista meningen blir också. Som jag har

gått igenom här ovanför är det ingenting i dessa punkter som stämmer fullt ut. Det är nästan bara felaktigheter och överdrifter. Men det är ju så många punkter och om du inte vet var forskningen står, om du inte tänker på att siffran 2,5 är överdriven och att Anna inte förstår en innehållsförteckning.

Då är det inte särskilt svårt att förstå att det där ” – eller?” troligen kan väcka en del paniktankar hos många föräldrar.

SUMMERING

Jag blir faktiskt duktigt irriterad på att den här typen av skit som faktiskt bara är en dålig Facebookstatus blir upplyft av Aftonbladet och får nyttja deras plattform för mycket större spridning. Debattartiklar eller ”åsikt” som de kallar det här är givetvis till för att man ska få säga vad man tycker men är det verkligen för mycket begärt att det ändå ska vara baserat på information som stämmer?

Det finns tillräckligt mycket att diskutera och försöka tolka i all den information som finns. Vi behöver inte börja diskutera en massa påhittad information också.

När det gäller socker så är det av allt att döma så att ju mindre tillsatt socker som barn (och vuxna) äter desto bättre är det. WHO har nyligen föreslagit en gräns på endast 5 energiprocent tillsatt socker i kosten och det är lågt, nästan alla människor ligger över. Så för all del, titta på sockerintaget och bort med alla livsmedel med betydliga mängder tillsatt socker.

Personligen tycker jag dock att man ska titta på matkvalitén i stort istället. Då tittar man givetvis även på mängden tillsatt socker, det är en viktig faktor. Det finns

dock annat som också är viktigt. Pommies med chicken nuggets innehåller till exempel i princip inget socker alls men det är fortfarande skitmat, ingen mår bra av att äta det regelbundet i större mängder.

Äter du däremot en stor grönsakssallad och äter det med någon dressing som innehåller kanske 2–3 gram socker så är det fortfarande väldigt bra mat. Gör du det så ska du högakttningsfullt skita i att personer som Anna står och säger att du knarkar ... 🍷

Jacob Gudiol är legitimerad fysioterapeut, författare och skribent med inriktning på träning, kost och näringslära. Han har gett ut två böcker, medverkat i tv och flera tidningar.

Noter

1. Anna Larsson: "Skitpa sockret — om du älskar ditt barn", *Aftonbladet* 25 februari 2017
2. traningslara.se/hur-du-gor-en-storsaljande-men-usel-dokumentar-om-kost/
3. tyngre.se/artiklar/sockerberoende-sant-eller-hittepaa/
4. tyngre.se/podcasts/tyngre-rubriker/sockerdokumentationen-snus-och-typ-2-diabetes-samt-tjock-av-traening/
5. traningslara.se/socker-och-hyperaktiva-barn-ser-vi-vad-vi-vill-se/
6. tyngre.se/artiklar/en-vanlig-vaesterlaendisk-diet-med-hoegt-gl-kan-paaverka-ditt-humoer-negativt/
7. "Food neophobia and 'picky/fussy' eating in children: a review", *Appetite* 2008 Mar-May; 50(2-3): 181-93 www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17997196
8. "Ingen ökad incidens av diabetes i Sverige", *Janusinfo* 15 april 2015 www.janusinfo.se/Nyheter/Nyhetslista/2015/Ingen-okad-incidens-av-diabetes-i-Sverige/
9. "Ketogenic diet does not 'beat' chemo for almost all cancers", *Science-Based Medicine* 23 juni 2014 sciencebasedmedicine.org/ketogenic-diets-for-cancer-hype-versus-science/

Frizon för "elallergiker" i Bollnäs?

Peter Olausson har följt miljönämnders eftergivenhet gentemot elallergiker

MILJÖNÄMNDEN i Mora-Orsa kommuner fick 2011 VoF:s utmärkelse Årets förvillare för att under lång tid ha lagt ner stora resurser på att gå påstådda elöverkänsliga till mötes. Trots att ingen kunnat koppla radiovågor till överkänslighetsreaktioner, eller avgöra hur svaga de elektromagnetiska fälten egentligen ska vara, så fortsatte man i det längsta det fruktlösa arbetet med att få till en "strålningsfri" zon.

Nu har elallergin nått Hälsingland. I Bollnäs kommun arbetar miljö- och byggnämnden sedan flera år med att få till en "strålningsfri" zon för att göra befintliga "elallergiker" nöjda, och kanske även locka dit några nya.

Marie Centerwall, kommunstyrelsens ordförande i Bollnäs, förklarar att "personerna som är drabbade känner

sig oerhört jagade och därför har vi kommit fram till att ha ett opåverkat område.” (SR P4 Gävleborg 19 november 2016)

”Många människor, särskilt de med överkänslighet för strålning, är idag mycket oroadе över den ökade förekomsten av strålningskällor i samhället. Det som i första hand bedöms påverka den elektromagnetiska strålningen är master med tillbehör. Men även elproducerande anläggningar (vindkraftverk) och nya större kraftledningar.”

Idén har åtminstone gett uppmärksamhet. Planförslaget fick över hundra synpunkter, långt fler än vad man är vana vid på Bollnäs samhällsbyggnadskontor. Några synpunkter var negativa, de allra flesta positiva.

Exakt hur svaga de elektromagnetiska fälten behöver vara vet man fortfarande inte. Det beror på att de besvär som personerna upplever (och som kan vara nog så verkliga) inte beror på de elektromagnetiska fälten, som de påstår, utan har andra orsaker. Även om man lyckas hålla det 19 km² stora området sydväst om Kilafors fritt från mobilmaster, vindkraftverk och kraftledningar så finns det ingenting som säger att de tilltänkta kommuninvånarna kommer att låta nöja sig.

Tokmässan

*En stilla vandring bland kristaller,
healingmästare och kvacksalvare*

Xzenu Cronström Beskow, Karin Noomi Karlsson samt **Peter** och **Sofie Olausson** har besökt en sällsam mässa.

DEN 19 FEBRUARI besökte Xzenu Cronström Beskow, Karin Noomi Karlsson samt Peter och Sofie Olausson Livsstilmässan i Exercishuset på Heden i Göteborg för att ta del av det aldrig sinande utbudet av lokal pseudovetenskap.

Att betala pengar för att besöka kvackarparadiset låter inte som något för en sunt tänkande skeptiker, men ibland får man ställa de moraliska grubblerierna åt sidan för att kunna få lite mer koll på den lokala pseudovetenskapliga verksamheten. Den 19 februari besökte fyra medlemmar från VoF Göteborg Livsstilmässan för att ta del av utbudet av kvalificerat hokus-pokus. Det första intrycket var rörigt och stökigt och det liknade mest av allt en

loppmarknad. Lokalen var fylld av små monstrar, sprängfyllda med diverse föremål som ivriga säljare försökte kränga till hutlösa priser.

Vad kan man då förvänta sig att hitta på en mäsasom denna? Det fanns allt ifrån kristaller och mineraler till vegansk mat och diskussionerna blev understundom livliga. Tre av oss hade våra VoF-tröjor på oss,

vilket ådrog sig en del sura kommentarer och ifrågasättanden om vad vi hade där att göra. Man tyckte mena att även om vi hade betalat inträdet så var vi inte välkomna om vi inte var för utbudet av aktiviteter och produkter.

Karin slog sig i slang med en glad och positiv herre från en kyrka i Borås. Pratstunden blev mycket trevlig och kom att handla om olika syn på kristen tro, ett klart trevligt bemötande i ett hav av misstro och misstänksamhet mot oss. Han skrattade gott åt en del av aktiviteterna som pågick i lokalerna och erbjöd i stället frälsning åt alla och envar, helt gratis.

Peter fick prova på benförlängning i en annan monter med religiöst tema. Det visade sig nämligen att Peters ben – hör och häpna – var olika långa, men det sade man

Mässan bjöd på ett varierat utbud av hokus-pokus. Foto: Karin Noomi Karlsson

Allt är inte guld som glimmar Foto: Karin Noomi Karlsson

sig kunna råda bot på med lite handpåläggning. Genom det sedvanliga tricksandet med skorna kunde man "bevisa" att det skiljde flera centimeter i benlängd, men efter lite mumlande och vidrörande så hade benen blivit lika långa. Karin hade svårt att hålla sig för skratt och förevigade det hela med mobilkameran.

Olika benlängd? Foto: Karin Noomi Karlsson

Sofie fick en genomgång av en ny form av aromaterapi som sades kunna bota i princip allt. Problemet var, som vanligt, att startkitet var riktigt dyrt, och att det inte kunde hänvisas till någon form av forskning som kunde belägga de påståenden man slängde ur sig. Bemötandet var vänligt och trevligt men frågor om hur de dyra dropparna fungerade förblev obesvarade.

Desto tråkigare ton blev det när Xzenu gav sig in i ett samtal om tillvarons grundläggande natur med ett av mässans stora dragplåster. Den välkände föreläsaren och pseudovetenskapsföreläsaren Mikael Säflund var där för att ge en utsåld föreläsning. Säflund är kanske mest känd för boken "Livet med kvantfysiska glasögon" som han gav ut tillsammans med Titti Nordieng förra året, och som fick utstå hård kritik i bland annat DN och Metro. Säflund framhölls av många av mässans utställare som en stor expert på hur vetenskap fungerar men han verkade mest vilja sätta dit sina motdebattörer genom att avkräva förklaringar på vad vetenskap är. När man försöker diskutera frågan med honom på ett seriöst sätt så avfärdas man direkt. Expert på hur vetenskapen fungerar är han helt uppenbart inte, men han verkar onekligen vara begåvad inom områdena härskarteknik och fallasier.

När Karin passerar och hälsar på Säflund får han syn på våra tröjor och utbrister att VoF har förstört hans liv. Han orerar på om att han har tagit kontakt med samtliga från VoF som var delaktiga i den debattartikel som vi publicerade på Metro Debatt den 23 augusti och att ingen av oss visste vad vi talade om eller ens kände till innehållet i hans bok. Karin lät honom hållas en stund och hälsade sedan på nytt på honom och påpekade att hon var en av medförfattarna och att hon definitivt inte hade blivit kontaktad av honom. Då bytte han spår och började förhöra oss om vår syn på vetenskap och fakta. Vi valde att avsluta konversationen och önskade honom lycka till.

Intrycken från besöket blev många och röriga. Det tragiska är väl inte att en del väljer att betala några hundra ringar för lite vackra stenar som påstås ha magiska och

Lösningen på allt? Foto: Karin Noomi Karlsson

helt annat än svåra, fysiska sjukdomar, som ska botas med dyra healingbehandlingar, doftoljor och homeopatika. Vår tids ormolja är vad man hittar på Livsstilsmässan.

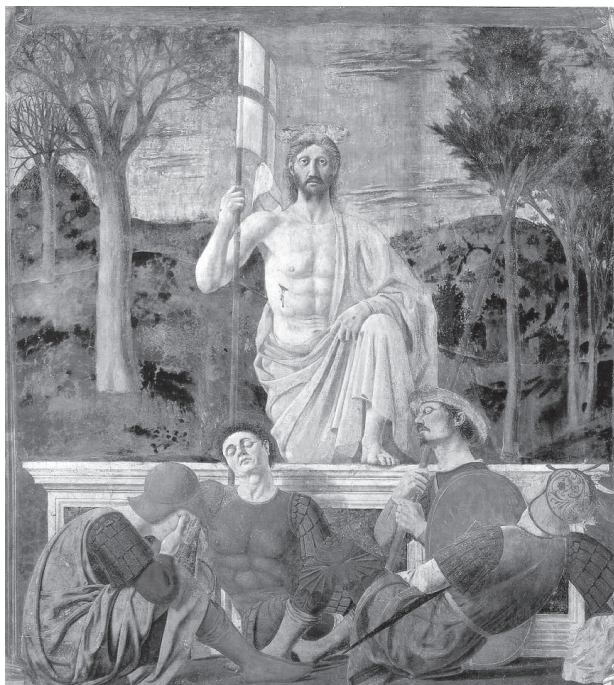
helande krafter. Det är inga stora summor det handlar om. Det riktigt beklämmande är de som kränger diverse kurer och magiska apparater för att folk ska kunna bota diverse påhittade sjukdomar på egen hand. Då börjar vi tala riktigt stora summor som går åt till att motverka ångest, som oftast bottnar i något

Kreationistisk ”skeptikervecka” på Chalmers i Göteborg

VoF:s **Xzenu Cronström Beskow** rapporterar.

KAN EN INGENJÖR eller forskare inom naturvetenskapliga ämnen vara skapelsetroende kristen? Ett svar på detta fick vi under den ”skeptikervecka” som Chalmers Kristna Grupp (hädanefter kallad CKG) höll sista veckan i mars.

Evenemangets kärna bestod av ett föredrag om dagen under fem dagar. Måndagen den 27 mars pratade biologen Göran Schmidt om ”Livets Design”. På tisdagen argumenterade Stefan Gustavsson från Centrum för Kristen Apologetik för att Jesu uppståndelse från de döda bör ses som ett historiskt faktum. På onsdagen föreläste Morten Sager, universitetslektor i vetenskapsteori, under rubriken ”Vetenskapstro – vad är grunden för vetande?”. På torsdagen föreläste pastor Andreas Engström från Gråbo

Pierro della Francesca: Kristi uppståndelse.

missionsförsamling om sin kristna tro. Veckan avrundades med att Peter Payne, "PhD in Philosophy and Managing Director of the Institute for Credible Christianity", gav oss svaret på frågan om huruvida det går att ha en etik utan Gud. Alla fem föredragen hölls i hörsalar tillhörande Chalmers Tekniska Högskola, på Campus Lindholmen och på Campus Johanneberg.

Av dessa fem föredrag var måndagens det i särklass mest pseudovetenskapliga, medan onsdagens var det i särklass

mest intressanta. Personer från CKG som var med på måndagen sammanfattade Göran Schmidts föredrag med att föredragshållaren hade påpekat att DNA påminner om programmeringskod, och utifrån detta hävdade att "där det finns en programmerad kod så måste det även finnas en programmerare". Schmidts egen hemsida, där han öppet positionerar sig som kreationist, bekräftar att detta var den linje han drev. Han framställer det även som rimligt att likställa designen av en bil med "designen" av en påfågel, helt bortsett från att den färdiga bilen blivit monterad medan den vuxna påfågeln gradvis utvecklats från ett embryo i ett ägg.

Den person som återberättade Schmidts föredrag framställde hans resonemang som om det vore rimligt och trovärdigt, men den inställningen fick han inte något stöd för. I slutändan var vi flera som kritiserade beslutet att bjuda in Schmidt. Några av dem som var aktiva i CKG tyckte själva att det är jobbigt att som kristen bli förknippad med den öppet antivetenskapliga kreationismen eller med dess pseudovetenskapliga gren "Intelligent Design".

Själv försökte jag besöka Smiths föredrag på måndagen, men fick en skev vägbeskrivning av CKG:s hemsida och hamnade på fel campus. Däremot närvarade jag tillsammans med andra VoF-aktivister på tisdagen, onsdagen och fredagen. Torsdagens föredrag hoppade jag över, eftersom det verkade handla enbart om en predikants personliga tro – vilket torde vara hans och hans trosfränders ensak, så länge som de inte gör några sanningsanspråk i faktafrågor.

Tisdagens föredrag om Jesu återuppståndelse lade sitt fokus på att lugnt och metodiskt sparka in en öppen dörr.

*Det måste finnas en programmerare bakom DNA-koden,
hävdar Göran Schmidt.*

Om vi antar att bibelns berättelser är bokstavligt sanna, är det utifrån denna utgångspunkt rimligt att anta att Jesus återuppstod från de döda? Ja, svaret på den frågan kan väl inte gärna bli annat än: "Givetvis! Hur så?" Om vi på samma sätt skulle förutsätta att boken *Bröderna Lejonhjärta* är bokstavligt sann, då torde vår analys rimligtvis nå slutsatsen att Jonathan faktiskt räddade Orvar ur Katlagrottan.

Med sitt klara och tydliga resonemang som var både logiskt och pedagogiskt oklanderligt redogjorde Gustavsson för att den rimligaste förklaringen utifrån hans premiss verkligen är att Jesus faktiskt återuppstod från de döda. Han ville gärna att vi skulle lägga tid och energi på att fundera över hur det kom sig att graven faktiskt var tom, som om den tomma graven vore ett oomtvistligt historiskt faktum. Däremot var han inte alls intresserad

av att problematisera sin enda källa, det vill säga Bibeln. Hela hans resonemang byggde på att vi alla ska ta som självklar utgångspunkt att Nya testamentet beskriver Jesu liv, död och uppståndelse på ett sätt som är helt historiskt korrekt. Det fanns inte något utrymme för att tänka sig att evangelierna skulle kunna vara efterhandskonstruktioner, utformade för att bland annat övertyga läsaren om just att Jesus återuppstod från de döda.

Gustavsson påpekade att med vetenskapligt tänkande kan vi nå kunskap om sådant som vi inte ser. Han beskrev hur vi hittar en man som ligger död på marken, med en kniv i ryggen och en blodpöl omkring sig. Utifrån detta hävdade han att vi kan vara säkra bortom rimligt tvivel på att ett mord har begåtts. Samma sak gäller enligt Gustafsson för Jesu uppståndelse. Det känns sorgligt när en föreläsning på Chalmers Tekniska Högskola bygger på premissen att lyssnaren ska låta bli att göra skillnad mellan å ena sidan faktiska tekniska bevis, och å andra sidan en berättelse om påstådda tekniska bevis.

Desto mer intressant var Morten Sagers föredrag på onsdagen. Det som gjorde mest intryck på mig var Sagers påpekande att vi måste se skillnad mellan å ena sidan den vetenskapliga processen i stort och å andra sidan enskilda forskares världsbild. Vi tänker oss gärna att vi har en ständigt pågående process av vetenskaplig utveckling, en process där vi hela tiden dels analyserar våra data utifrån våra teorier, dels analyserar våra teorier utifrån våra data. Vi förstår världen utifrån vetenskapliga paradig, och varje sådant paradigm är något som vi efter hand antingen förbättrar eller byter ut mot något bättre. Och visst är det så det ser ut, i stort. Men inte i det enskilda fallet. Det

är inte så att varje enskild forskare ständigt förhåller sig kritisk till sina paradigm, redo att förbättra dem eller byta ut dem. Tvärtom! Många akademiker tror på de paradigm de har fått lära sig att tro på, och håller fast vid dem av gammal vana. Dessa enskilda akademikers sätt att relatera till vetenskapen är sålunda en fråga om tro, snarare än om kritiskt tänkande.

Sager hade även en del att säga om skillnaden mellan det abstrakta och konkreta, och om skillnaden mellan datainsamling och bedömningar. Hans poäng var att det finns många olika former av legitim kunskap, och att vi bör prata om en mångfald av vetenskapligheter snarare än om en enda vetenskap. Tyvärr hade han inte utrymme att fördjupa sig i hur vi skiljer bra kunskap från dålig eller i hur vetenskap utvecklas genom att förlegade paradigm uppdateras eller byts ut. Det hade varit bra att göra föreläsningen längre, så att den hade fått utrymme för mer fördjupning. En sådan fördjupning hade inte bara höjt föredraget ytterligare, utan även höjt hela veckan genom att i viss mån fungera som motgift mot de andra föredragen.

Efter onsdagens intressanta föredrag så blev det minst sagt ett antiklimax att under fredagen lyssna på Paynes förmaningar om att det inte går att ha

**Sager påpekade
att vi måste se
skillnad mellan
den vetenskap-
liga processen
i stort och
enskilda
forskares
världsbild.**

någon etik utan att tro på Gud. För att få denna position att framstå som trovärdig försökte Payne med en variant av att både äta kakan och ha den kvar. Han erkände att det går alldeles utmärkt att ha en etik utan att vara religiös. Ändå försökte han smyga in den gamla klassiska självgodheten om att endast de som har Den Kristna Tron har en grund för sin etik. Fritt översatt från hans engelska: "Går det att ha en etik utan Gud? Det korta svaret är ja, det långa svaret är nej". Paynes poäng är att vi människor har ett behov av att ha en grund för vår etik. Visst är det så att vi har ett känslomässigt och intellektuellt behov av att ha en utgångspunkt. Men därmed inte sagt att den grunden behöver vara just kristendom eller någon annan tro på högre makt. Payne avfärdade utilitarismen, idén att vi människor bör skapa så mycket lycka som möjligt, med att den faller samman om vi inte bryr oss om våra medmänniskor. Visst, för all del. Men på samma sätt faller religionens anspråk samman om vi inte bryr oss om idén om Gud.

Allt som allt blev det en vecka som knappast uppmuntrade till skepticism i bemärkelsen att tänka kritiskt och vetenskapligt. Däremot gav den säkert en och annan kristen chalmérist en positiv känsla av samhörighet, mening och rättfärdighet. Och därmed kanske självförtroende till att vara skeptisk i bemärkelsen avfärdande. Detta då dels mot kunskap som inte passar ihop med den egna tron, dels mot ifrågasättande av de egna berättelserna. ✍

Göteborgsk spåralogi

Peter Olausson anpassar en modern pseudovetenskap till lokala förhållanden. Texten har tidigare publicerats i Göteborgs-Posten den 23 november 2016.

ASTROLOGIN HAR utvecklats under tusentals år och är fortfarande värdelös. Kanske det beror på att planeterna är så långt bort? Tänk om man bytte ut dem mot ting som ligger betydligt närmare, och som därmed påverkar oss mycket mer? Och som likt planeterna kretsar i åtminstone någorlunda bestämda och regelbundna banor?

I Göteborg har vi ett passande system: Spårvagnar!

Om du vet när du är född, helst på sekunden, så kan man ta reda på exakt var de olika spårvagnarna befann sig just då. Sedan ställer man upp ett spåraskop och börjar utläsa saker och ting.

3:an vid Valand ger konstnärliga och kreativa talanger.
9:an vid Stenaterminalen skapar resenärer, och den krigiskt röda 5:an vid Börsen aggressiva ledare som militärer, börschefer och kommunpolitiker. Där står 1:ans vagn, vit

som en läkarrock, vid Östra sjukhuset ... Men att den inte passerar utan väntar på avgång innebär att de medicinska influenserna är mer trevande än säkra. Kanske en alternativmedicinare föds i just det ögonblicket? Den varmt orangea 6:an, med längst sträckning och flest hållplatser av alla linjer, är uppenbarligen en viktig vagn. ”Jag är född i Korsvägen! Är du en Järntorgare?” — se där en ragningsreplik så god som någon, som om inte annat tyder på ett öppet sinne. Jo, för den som är född med 6:an i Korsvägen är vidsynt, tolerant, energisk och sorglös, medan den som är född i Järntorget är barnkär, omtänksam, lättsårad och osjälvständig.

En annan aspekt är vagnarnas positioner i förhållande till varandra. När vagnar möts kan de förstärka eller motverka varandra, vilket som passar spåralogen bäst.

För att imponera på dig utsmyckar jag spåraskopet med vackra fraser om de hemlighetsfulla krafter som utgår från olika spårvagnar. Men om du ändå inte blir övertygad, så har jag i bakfickan många olika bortförklaringar som jag har lärt mig av astrologerna. Den bästa lyder så här: Spårvagnarna bestämmer inte ditt öde – de talar bara om dina förutsättningar och så beror det på dig själv om du vill förverkliga dem och leva i harmoni med kosmos ...

Spåralogen lanserades 1991 av Nils Mustelin, i det med spårvagnar välsignade Helsingfors. En bortförklaring han inte tog upp är när spårvagnarna av en eller annan anledning inte rör sig enligt tidtabellen. Måhända sådant är sällsynt i republikens huvudstad; i Göteborg lär det, enligt hörsägen, inträffa då och då, vilket ger våra lokala spå-

Vad säger 11:an till Bergsjön om din framtid?

raloger möjlighet att förklara att det som såg ut som ett spåralogiskt fel i själva verket berodde på att 7:an fick ett stopp vid Gamlestadstorget.

Det bästa av allt? Den göteborgska spåralogin är *garanterat minst lika bra* som astrologin. Trots att den tänktes ut på en kafferast. ☞

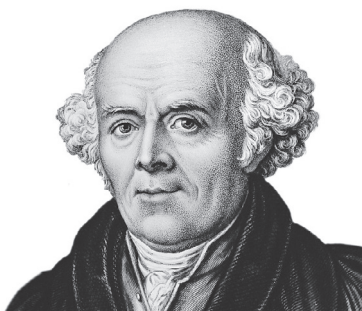
NOTISER

Tidig kritik mot homeopatin

UNDER ÅREN 1793–1812 gavs i Gotha ut en tidskrift med namnet *Journal der Erfindungen, Theorien und Widersprüche in der Natur- und Arzneiwissenschaft*. Det var ett slags populärvetenskaplig tidskrift med stark tonvikt på kritiskt tänkande och kritik mot ogrundade påståenden. Till de mest intressanta inslagen hör en uthållig kritik mot homeopatin, som tidskriften återkom till åtskilliga gånger. Man bör betänka att de i dag starkaste argumenten mot homeopatin då ännu inte var tillgängliga, eftersom man ännu inte visste att homeopatiska utspädningar tar bort alla molekyler av den påstått verksamma substansen. Men det fanns andra starka argument mot homeopatin, vilket tidskriftens skribenter gärna påpekade. Skrifter av Samuel Hahnemann (1755–1843), homeopatins grundare, utsattes för grundliga granskningar.

”Hur kan herr Hahnemann

begära att man ska tro något sådant, i strid mot erfarenhet och förnuft! Ett glas vin skulle således ha en större verkan om det delas upp i fyra delar och man konsumerar det under en längre tidsperiod, uppblandat med en större mängd vatten, än om man dricker det utspätt under kort tid? Icke desto mindre

Samuel Hahnemann

bygger författaren sin lära om användning av läkemedel på denna grundsats.”

Tidskriften kritiserade också Hahnemanns sätt att argumentera med utgångspunkt från enstaka exempel. År 1803 gav han ut en skrift där han hävdade att kaffe var orsaken till en mycket lång rad sjuk-

NOTISER

domar. Men allt byggde på enstaka exempel.

”Nästan alla människor dricker kaffe... Gentemot varje enskild sjuk person med tandvärk och kindsvullnad, ledvärk, rosfeber, benröta, bölder, ögoninflammation m.m. som Hahnemann omnämner, i varje fall med kaffe som angivet ursprung till det onda, kan läkarna lätt presentera tusentals som också alla dricker kaffe, men som inte lider av något av detta, och överhuvudtaget förblir friska. Hur kan han då i det enskilda fallet bevisa med evidens att det just var kaffe som orsakade det onda?”

Samma tidskrift rapporterade redan på 1790-talet om en ny och spännande teknik, nämligen vaccination med kokoppor för att skydda mot smittkoppor. Efter en noggrann genomgång av de medicinska resultaten var tidningen tidigt ute med en entydig rekommendation om vaccination.

Sven Ove Hansson

Källa: Alexander Kendl, "Septicism 1793–1812", *Der Skeptiker* 1/2017, s 13–19.

Mässling på Waldorfskolor

EFTERSOM många antro-
posofer inte låter sina barn
vaccineras har upprepade ut-
brott av mässling förekommit
på Waldorfskolor i Tyskland
och Österrike. Senast var
det Waldorfskolan i Wien
som behövde stängas efter
att flera barn hade insjuknat
med symptom som liknade
mässling. Det var dock inte
mässling.

I stället visade det sig vara
röda hund (rubella). Även
detta är en sjukdom som det
vanliga barnvaccinet (MRR)
skyddar mot. Man får hoppas
att ingen gravid kvinna drab-
bades av sjukdomsutbrottet.
Huvudorsaken till att man
vaccinerar mot röda hund är

NOTISER

att sjukdomen kan ge upphov till svåra fosterskador.

SOH

Källa: *Der Skeptiker* 1/2017.

Amazon och Apple tjänar pengar på hälsofarlig propaganda

OLIVER MOODY, vetenskapsskribent i *The Times* (London), berättade i en artikel den 17 februari 2017 att Amazon och Apple, liksom många andra mediaföretag, distribuerar en film med namnet *Vaxxed* som produceras av Andrew Wakefield, före detta läkare som förlorade sin legitimation på grund av sitt forskningsfusk och sina sjukdomsfrämjande lögner om vaccination. Moody intervjuade bland annat Helen Bedford som är professor i

barnhälsa. Hon varnade för risken för att barn kan komma att dö i mässling som en följd av att filmens felaktiga budskap får spridning.

Den 6 maj fanns filmen fortfarande att tillgå hos både Amazon och Apple.

SOH

Patientsäkerhet vid icke-etablerad vård

REGERINGEN ska låta utreda patientsäkerheten vid vård och behandling "utanför den etablerade vården". I utredningen ingår också att kontakterna mellan den etablerade och den icke-etablerade vården ska öka. Dessutom ska utredaren titta på om den nuvarande gränsdragningen mellan vårdformerna är tillräckligt tydlig och ändamålsenlig. Till utredare

NOTISER

har regeringen utsett Kjell Asplund, ordförande i Statens medicinsk-etiska råd och före detta generaldirektör för Socialstyrelsen.

AS

Försök att tysta journalist misslyckades

EN JOURNALIST på Helsingborgs Dagblad har i en serie artiklar avslöjat ett företag som lurat tusentals personer att köpa kolloidalt silver i tron att det skulle vara ett verksamt botemedel mot cancer, reumatism, MS och andra sjukdomar. I själva verket är kolloidalt silver hälsofarligt och saknar de botande effekter som det tillskrivs. I Sverige är det förbjudet att sälja kolloidalt silver som kosttillskott.

Den avslöjade företagaren försökte tysta kritiken genom att stämma tidningen för grovt förtal. Resultatet blev att

tidningen helt friades och får sina rättegångskostnader betalda av företagaren.

En viktig seger för den undersökande journalistiken!

SOH

Källa: *Journalisten* 24/2 2017.

Noas (nöjesp)ark

KEN HAM, som grundat ett kreationistiskt "museum" i Kentucky, USA, driver nu även ett slags upplevelsepark

där huvudattraktionen är en gigantisk trämodell av Noaks ark. Liksom museet propaganderar denna utställning för så kallad ungjordskreationism (young earth creationism) enligt vilken jorden är cirka 6.000 år gammal. Utöver att förneka evolutionen tar utställningen avstånd från klimatvetenskapen. Anlägg-

NOTISER

ningen har för övrigt starkt kritiserats för en personalpolitik, som bland annat innebär att homosexuella inte kan få anställning.

SOH

Källa: *Der Skeptiker* 3, 2016.

Virusförnekaren vann

TYSKEN Stefan Lanka hävdar att varken mässlingvirus eller HIV-virus existerar, och på grundval av detta ger han synnerligen hälsofarliga "hälsoråd". (Det finns nära kopplingar mellan Lanka och den antisemitiske kvacksalvaren Ryke Geerd Hamer som bekämpar vad han kallar den "judiska skolmedicinen".)

I november 2011 ställde Lanka ut ett pris på 100 000 euro till den som kunde visa upp ett vetenskapligt arbete som bevisar mässlingvirusets existens. Medicinstudenten David Bardens antog utmaningen och skickade in sex väl valda vetenskapliga artiklar som bevisade detta. Då pengarna uteblev stämde han Lanka, och vann i första instans efter att domstolen tagit del av information från vetenskaplig expertis. Lanka

överklagade, och vann i andra instans. Domstolen ifrågasatte inte att de sex artiklarna bevisade virusets existens, men den konstaterade att Lanka hade begärt *ett* vetenskapligt arbete som bevisade saken, och Bardens hade skickat in *sex* som tillsammans visade detta. Till grund för beslutet låg en juridisk bedömning att den som utställer ett löfte har omfattande utrymme för att själv bestämma när dess villkor är uppfyllda. Den tredje och högsta instansen, högsta domstolen för civil- och brottmål (Bundesgerichtshof), har bekräftat denna dom. Bardens (som numera är verksam som läkare i Sverige) får alltså klara sig utan prispengarna. Värre är dock att vaccinsmotståndare sprider lögnen att domstolen skulle ha gett Lanka rätt i att mässlingvirus inte existerar.

Du kanske frestas att tjäna en hacka genom att skicka in en text till Lanka som ensam bevisar att mässlingvirus existerar. Dock måste jag tyvärr meddela att Lanka har dragit tillbaka sin utfästelse.

SOH

MEDVERKANDE I DETTA NUMMER

I varje nummer av Folkvett deltar en rad olika skribenter med bidrag. Här följer en kort presentation av skribenterna i Folkvett 2 2017:

Xzenu Cronström Beskow har en masterexamen i sociologi och mänskliga rättigheter samt en kandidatexamen i sexologi från Göteborgs universitet. Xzenu driver wikin catergorism.com.

Jacob Gudiol är legitimerad fysioterapeut med en masterexamen i idrottsvetenskap med inriktning idrottsmedicin från Lunds Universitet.

Sven Ove Hansson är författare och professor i filosofi vid KTH. Han är redaktör för den filosofiska tidskriften *Theoria* och ansvarig utgivare för Folkvett.

Gunnar Hillerdal är överläkare vid lungkliniken på Gävle Lasarett.

Karin Noomi Karlsson är doktorand i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet med inriktning mot 1700-tal och tillfällesdikt. Hon jobbar även som teknisk skribent och översättare och föreläser om retorik vid universitet och på företag. Karin är ordförande för VoF Göteborg samt ledamot i riksstyrelsen.

Peter Olausson är författare, webbmaster och ordförande

i VoF:s riksstyrelse. Peter driver sedan många år bloggen Faktoider – Försanthållna osanningar, halvsanningar och missuppfattningar där han går igenom och avslöjar många av de historier som får viral spridning på nätet.

Sofie Olausson är textillärare och aktiv medlem i VoF Göteborg.

Aija Sadurskis är utredare vid UKÄ och ingår i Folkvetts redaktion.